

R O Z S U D O K

V M E N E S L O V E N S K E J R E P U B L I K Y

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu JUDr. Rudolfa Čirča a sudcov JUDr. Evy Sakálovej a JUDr. Ľubora Šeba v právnej veci žalobcu **D. Š.**, bývajúceho v L., podnikajúceho pod obchodným menom D. Š. s miestom podnikania v L., zastúpeného JUDr. A. M., advokátkou so sídlom v B., proti žalovanému M. L., so sídlom Mestského úradu v L., zastúpeného JUDr. R. H., advokátom so sídlom v B., **o zaplatenie zmluvnej pokuty**, vedenej na Okresnom súde Lučenec. pod sp.zn. 8 C 119/01, o dovolaní žalobcu i žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 25. apríla 2005 sp.zn. 17 Co 35/05 rozhodol

t a k t o :

Dovolanie žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 25. apríla 2005 sp.zn. 17 Co 35/05 vo výroku o zamietnutí žaloby vo zvyšku **z a m i e t a .**

V ostatnej časti dovolanie žalobcu **o d m i e t a .**

Dovolanie žalovaného **o d m i e t a .**

Žalovanému nepriznáva náhradu trov dovolacieho konania.

O d ô v o d n e n i e :

Žalobou podanou dňa 3.12.1998 pôvodne na Krajskom súde v Banskej Bystrici sa žalobca domáhal voči žalovanému zaplatenia zmluvnej pokuty vo výške 0,2 % za každý deň omeškania a to zo sumy 1 500 000 Sk od 7.12.1994 do 27.5.1998, zo sumy 800 000 Sk od 28.5.1998 do 1.6.1998, zo sumy 500 000 Sk od 1.6.1997 do 1.6.1998 a z nezaplatených sumy

56 849 766 Sk od 1.1.1997 do zaplataenia. Celkovú výšku zmluvnej pokuty k 30.11.1998 vyčíslil sumou 83 649 973 Sk. V žalobe uviedol, že so žalovaným uzavrel podľa § 269 ods. 2 Obchodného zákonníka zmluvu č. X. o zabezpečení a vykonaní výstavby sídliska rodinných (obytných) domov vrátane technickej a občianskej vybavenosti, v ktorej sa žalovaný okrem iného zaviazal zabezpečiť finančné prostriedky pre vykonanie technickej vybavenosti v čase a vo výške dohodnutej v prílohe č. 2 zmluvy (t.j. zaplatiť do 31.7.1994 zálohu 1 500 000 Sk a do 1.10.1994 zálohu 500 000 Sk a celkovú sumu „vzálohovať“ najneskôr do 31.12.1996), a za omeškanie so splnením tejto povinnosti zaplatiť zmluvnú pokutu 0,2 % z hodnoty dlžnej čiastky za každý deň omeškania. Pretože žalovaný v dohodnutom čase do 31.12.1996 žiadne úhrady nevykonal, ale až 28.5.1998 zaplatil 700 000 Sk a 2.6.1998 zaplatil 1 300 000 Sk a 56 849 766 Sk zostalo neuhradených, vznikla mu povinnosť zaplatiť zmluvnú pokutu. Poukázal tiež na to, že zmluvná pokuta zo sumy 500 000 Sk za čas od 2.10.1994 do 31.5.1997 vo výške 973 000 Sk mu už bola právoplatnými rozhodnutiami súdov priznaná, a že výška predbežných nákladov na technickú vybavenosť bola na základe vykonávacej projektovej dokumentácie vyčíslená na 58 849 755 Sk.

Po zrušení rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 15. decembra 2000 č.k. 52 Cb 93/98-84 (ktorým bolo žalobe v celom rozsahu vyhovie) rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. júna 2001 sp.zn. 7 Obo 105/01 a 7 Obo 155/01 (z dôvodu nedostatku vecnej príslušnosti krajského súdu) a vrátení veci na ďalšie konanie, Okresný súd Lučenec v poradí tretím rozsudkom z 22. októbra 2004 č.k. 8 C 119/01-594 v spojení s opravnými uzneseniami z 2. decembra 2004 a 23. decembra 2004 uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcovi zmluvnú pokutu vo výške 0,2 % za každý deň omeškania zo sumy 1 500 000 Sk od 7.12.1994 do 27.5.1998 vo výške 3 801 000 Sk, zo sumy 800 000 Sk od 28.5.1998 do 1.6.1998 vo výške 8 000 Sk, zo sumy 500 000 Sk od 1.6.1997 do 1.6.1998 vo výške 365 000 Sk a zo sumy 16 400 000 Sk od 1.1.1997 do 1.1.2001, do troch dní od právoplatnosti rozsudku. V časti o zaplataenie zmluvnej pokuty 0,2 % za každý deň omeškania zo sumy 40 449 766 Sk od 1.1.1997 do 1.1.2001 a zo sumy 56 849 766 Sk od 2.1.2001 do zaplataenia žalobu zamietol a rozhodol aj o trovách konania. Vyhovujúci výrok vo veci samej odôvodnil výsledkami vykonaného dokazovania, z ktorého vyvodil záver, že žalovaný bol v omeškani so zaplataením súm 1 500 000 Sk, 800 000 Sk, 500 000 Sk a 16 400 000 Sk v špecifikovanom čase, preto je nárok žalobcu na zaplataenie dohodnutej zmluvnej pokuty v tejto časti opodstatnený. Zamietnutie žaloby vo zvyšku odôvodnil tým, že podľa prílohy č. 2 zmluvy uzavretej medzi účastníkmi mal žalovaný zaplatiť žalobcovi,

okrem nesporných 1 500 000 Sk do 31.7.1994 a 500 000 Sk do 1.10.1994, aj 16 400 000 Sk najneskôr do 31.12.1996, nemal však povinnosť zaplatiť 56 849 766 Sk, ako tvrdil žalobca. S prihliadnutím na vznesenú námietku premlčania považoval nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty za dobu od 2.1.2001 za premlčaný poukazujúc v tomto smere na už skôr vyslovený názor odvolacieho súdu, podľa ktorého premlčaním hlavného záväzku dňom 1.1.2001 došlo aj k premlčaniu záväzku zo zmluvnej pokuty, majúceho akcesorickú povahu.

Krajský súd v Banskej Bystrici ako odvolací súd na odvolanie oboch účastníkov rozsudkom z 25. apríla 2005 sp.zn. 17 Co 35/05 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalovanému uložil povinnosť zaplatiť žalobcovi 50 % zo zmluvnej pokuty vo výške 0,2 % za každý deň omeškania zo sumy 1 500 000 Sk od 7.12.1994 do 27.5.1998, zo sumy 800 000 Sk od 28.5.1998 do 1.6.1998, zo sumy 500 000 Sk od 1.6.1997 do 1.6.1998, zo sumy 16 400 000 Sk od 1.1.1997 do 22.2.1999, zo sumy 15 746 953 Sk od 23.2.1999 do 8.4.1999, zo sumy 12 396 953 Sk od 9.4.1999 do 21.4.1999, zo sumy 7 396 953 Sk od 22.4.1999 do 1.8.1999, zo sumy 5 896 953 Sk od 2.8.1999 do 25.10.1999, zo sumy 5 396 953 Sk od 26.10.1999 do 29.3.2000 a zo sumy 5 246 953 Sk od 30.3.2000 do 31.12.2000, to všetko do tridsiatich dní, a vo zvyšku žalobu zamietol. Zároveň rozhodol o povinnosti žalobcu zaplatiť žalovanému náhradu trov konania do rúk jeho právnych zástupcov a to JUDr. P. Š. 286 150 Sk, Mgr. M. U. 1 619 454 Sk a JUDr. R. H. 3 114 714 Sk, do troch dní. Zmenu rozsudku súdu prvého stupňa odôvodnil čiastočnou nesprávnosťou právnych záverov tohto súdu a to v otázke nezohľadnenia platieb žalovaného realizovaných v priebehu roku 1999 a 2000, a v otázke nesplnenia podmienok pre zníženie zmluvnej pokuty v zmysle ustanovenia § 301 Obchodného zákonníka. Keďže medzi účastníkmi nebolo sporné, že žalovaný uhradil žalobcovi 23.2.1999 653 047 Sk, 9.4.1999 3 350 000 Sk, 22.4.1999 5 000 000 Sk, 2.8.1999 1 500 000 Sk, 26.10.1999 500 000 Sk, 30.3.2000 1 500 000 Sk a 19.11.2001 217 663 Sk, za dobu od 23.2.1999 bolo podľa názoru odvolacieho súdu potrebné priznať zmluvnú pokutu zo zníženého základu, t.j. po odpočítaní týchto platieb. Na rozdiel od prvostupňového súdu bol tiež toho názoru, že sú splnené podmienky pre možnosť zníženia zmluvnej pokuty podľa § 301 Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého neprimerane vysokú zmluvnú pokutu môže súd znížiť s prihliadnutím na hodnotu a význam zabezpečovanej povinnosti a to až do výšky škody vzniknutej do času súdneho rozhodnutia porušením zmluvnej povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta. Poukazujúc na okolnosti prípadu, najmä na postavenie žalovaného v právnom vzťahu, ktorý používal finančné prostriedky

samosprávy a majetku mesta. na zabezpečenie predmetu zmluvy, sledujúc záujem riešiť bytové potreby občanov mesta, dospel k záveru, že sú dané dôvody pre zníženie neprimerane vysokej zmluvnej pokuty, predstavujúcej sumu 38 336 616 Sk, o 50 %, t.j. na 19 168 308 Sk. Inak sa stotožnil s právnymi závermi prvostupňového súdu týkajúcimi sa čiastočnej opodstatnenosti uplatneného nároku vychádzajúceho z platnej zmluvy (rešpektujúc, že otázka platnosti zmluvy bola predmetom samostatného konania, v ktorom bola žaloba žalovaného o určenie neplatnosti zmluvy zamietnutá), základu pre jeho výpočet za dobu do 22.2.1999 a premlčania nároku za dobu po 1.1.2001.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podali dovolanie obaja účastníci. Žalobca žiadal, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu i súdu prvého stupňa zrušil a vec vrátil prvostupňovému súdu na ďalšie konanie. Dovolanie odôvodnil nesprávnym právnym posúdením veci odvolacím súdom. Predovšetkým namietal, že odvolací súd nesprávne určil výšku sumy, ktorú považoval za základ pre výpočet zmluvnej pokuty, keď mal vychádzať zo sumy 58 849 766 Sk, určenej vo vypracovanej projektovej dokumentácii. Nesúhlasil ani so záverom, že okamihom premlčania hlavného záväzku došlo aj k premlčaniu záväzku zo zmluvnej pokuty. Napokon vyčítal odvolaciemu súdu, že uplatnil moderačné právo, hoci zmluvná pokuta nebola neprimeraná a bola by pod výškou vzniknutej škody.

Žalovaný napadol dovolaním zmeňujúci výrok rozsudku odvolacieho súdu, ktorým mu bola uložená povinnosť zaplatiť žalovanému zmluvnú pokutu v rozsahu špecifikovanom v tomto výroku. Žiadal rozsudok odvolacieho súdu v tejto časti zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Poukazoval na to, že odvolací súd nesprávne posúdil jeho námietky týkajúce sa zmien zmluvy a to najmä z hľadiska dohody o jednotlivých platbách a termínoch platieb.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo podané proti právoplatnému rozsudku odvolacieho súdu oprávnenými osobami (účastníkmi konania) v zákonnej lehote (§ 240 ods. 1 O.s.p.) skúmal predovšetkým prípustnosť dovolaní. Dospel pritom k záveru, že v zmysle ustanovenia § 238 ods. 1 a § 238 ods. 3 písm.b/ O.s.p. v znení do 31.8.2005 je daná iba prípustnosť dovolania žalobcu proti výroku rozsudku odvolacieho súdu v tej časti, v ktorej bola žaloba vo zvyšku zamietnutá (majúceho v porovnaní s rozsudkom súdu prvého stupňa čiastočne charakter potvrdzujúceho a čiastočne zmeňujúceho výroku). Následne sa preto zaoberal opodstatnenosťou dovolania žalobcu proti tomuto výroku rozsudku odvolacieho súdu.

Dovolací súd je podľa ustanovenia § 242 ods. 1 O.s.p. viazaný uplatneným dovolacím dôvodom; z úradnej povinnosti skúma iba vady uvedené v § 237 O.s.p., a iné vady konania len vtedy, pokiaľ by mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Vady v zmysle § 237 O.s.p. a iné vady konania, ktoré by mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci však dovolací súd nezistil. Ďalej preto skúmal správnosť napadnutého rozsudku z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu, a to právneho posúdenia veci v súvislosti s uplatnenými dovolacími námietkami žalobcu.

V prejednávanej veci je zo skutkových zistení vyplývajúcich z dokazovania, vykonaného súdmi v základnom konaní, zrejme, že medzi účastníkmi bola s poukazom na § 269 ods. 2 Obchodného zákonníka uzavretá zmluva o zabezpečení a vykonaní výstavby sídliska, že v tejto zmluve sa žalovaný, okrem iného, zaviazal zabezpečiť finančné prostriedky pre vykonanie technickej vybavenosti v čase a v dohodnutej výške uvedenej v prílohe č. 2 zmluvy, t.j. že do 31.7.1994 poukáže žalobcovi zálohu 1 500 000 Sk, do 1.10.1994 poukáže zálohu 500 000 Sk a že najneskôr do 31.12.1996 „vyzálohuje“ sumu 16 400 000 Sk. Pre prípad omeškania so splnením uvedenej povinnosti sa žalovaný zaviazal zaplatiť žalobcovi zmluvnú pokutu vo výške 0,2 % z hodnoty dlžnej sumy za každý deň omeškania. Zo zisteného skutkového stavu ďalej vyplýva, že žalovaný svoju povinnosť zaplatiť sumy uvedené v prílohe č. 2 zmluvy v dohodnutej lehote nesplnil, a že rozsudkom Okresného súdu Lučenec z 22. apríla 1997 č.k. 10 C 27/97-20 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Banskej Bystrici z 13. augusta 1997 sp.zn. 17 Co 1271/97 bola zamietnutá žaloba žalovaného, ktorou sa domáhal určenia neplatnosti tejto zmluvy pre jej údajný rozpor so zákonom č. 263/1993 Z.z. o verejnom obstarávaní.

Z uvedeného možno vyvodiť, že zmluvou o zabezpečení a vykonaní výstavby sídliska bol medzi účastníkmi založený obchodnoprávny vzťah, ktorého obsahom bola aj dohoda o zmluvnej pokute. Právna úprava zmluvnej pokuty v Obchodnom zákonníku (§ 300 až § 302) je len doplnením právnej úpravy tohto inštitútu obsiahnutej v Občianskom zákonníku (§ 544 a § 545). Zmluvná pokuta patrí k zabezpečovacím prostriedkom záväzkového práva. Je to dohodou účastníkov určená peňažná suma, ktorú je dlžník povinný zaplatiť veriteľovi, ak poruší svoju zmluvnú povinnosť. Možno ju dohodnúť aj pre prípad omeškania so splatením peňažného záväzku a to takým spôsobom, že jej výška bude tiež závislá na dobe, po ktorú trvá porušenie zmluvnej povinnosti (napr. percentuálnou sadzbou za každý deň alebo za každý

mesiac omeškania, teda za vymedzený čas). Má akcesorickú povahu, pri svojom vzniku predpokladá existenciu hlavného záväzku, na zabezpečenie ktorého má slúžiť. Inštitút zmluvnej pokuty plní v určitom zmysle slova funkciu paušalizovanej náhrady škody. Výška zmluvnej pokuty musí spĺňať kritérium primeranosti, inak by dohoda o nej mohla byť neplatná pre rozpor s dobrými mravmi, prípadne by neprímerane vysoká zmluvná pokuta v obchodných vzťahoch mohla byť dôvodom moderačného oprávnenia súdu, teda dôvodom na jej zníženie súdom. Moderačné právo súdu upravuje § 301 Obchodného zákonníka. Jeho podstata spočíva v tom, že súd môže znížiť neprímerane vysokú zmluvnú pokutu so zreteľom na hodnotu a význam zabezpečovanej povinnosti, pričom hranicou takého zníženia je výška škody, ktorá vznikla do doby súdneho rozhodnutia porušením zmluvnej povinnosti, na ktorú sa vzťahuje zmluvná pokuta.

V prejednávanej veci odvolací súd pri posudzovaní uplatneného nároku správne aplikoval ustanovenia Obchodného i Občianskeho zákonníka o zmluvnej pokute a rešpektoval zásady vyplývajúce z právnej úpravy pre tento inštitút. Jeho skutkový záver o výške peňažného záväzku žalovaného (sumy 18 400 000 Sk), na zabezpečenie ktorého bola medzi účastníkmi dohodnutá zmluvná pokuta, vyplýva z vykonaného dokazovania a ako výsledok hodnotenia dôkazov ani nemôže byť samostatným dovolacím dôvodom spočívajúcim v nesprávnom právnom posúdení veci. Preto dovolacia námietka žalobcu v tomto smere už len z tohto dôvodu nemohla byť dôvodná.

Dovolací súd sa stotožňuje s právnym záverom odvolacieho súdu, podľa ktorého premlčaním práva na splnenie hlavného peňažného záväzku dochádza zároveň k premlčaniu práva na zmluvnú pokutu dohodnutú za omeškanie so splnením hlavného záväzku vo forme určeného percenta za určitý časový úsek (t.j. narastajúcim spôsobom za pokračujúce omeškanie), a to za dobu omeškania nasledujúcu po premlčaní hlavného záväzku. I pri nedostatku výslovnej právnej úpravy v Občianskom a Obchodnom zákonníku možno z akcesorickej povahy zmluvnej pokuty vyvodiť, že jej osud je spätý s hlavným záväzkom, a to nielen pri zániku hlavného záväzku, kedy zaniká aj záväzok zo zmluvnej pokuty, ale aj pri premlčaní hlavného záväzku. Premlčanie je kvalifikované uplynutie času, v dôsledku ktorého nárok (súdnou vymáhateľnosť) možno odvrátiť námietkou premlčania. Je to uplynutie času určeného v zákone na vykonanie práva, ktorý uplynul bez toho, že by právo bolo bývalo vykonané, v dôsledku čoho môže povinný subjekt čeliť súdnemu uplatneniu práva námietkou premlčania. Použitie tejto námietky má za následok zánik nároku pariaceho k obsahu práva,

t.j. zánik jeho súdnej vymáhateľnosti, v dôsledku čoho premlčané právo nemožno oprávnenému súdne priznať. Premlčaním právo nezaniká, iba sa oslabuje a trvá ďalej vo forme naturálneho záväzku, čo znamená, že jeho uplatniteľnosť je obmedzená na dobrovoľné splnenie zo strany povinného subjektu. Ak sa dlžník môže brániť proti žalobe o splnenie hlavného záväzku námietkou premlčania, tým viac sa môže brániť námietkou premlčania aj proti súdnemu uplatneniu práva na zmluvnú pokutu za čas od uplynutia premlčacej doby na splnenie hlavného záväzku, ak zmluvná pokuta bola dohodnutá za omeškanie a to percentom za určitý časový úsek (napr. za každý deň omeškania). Iný výklad by mal za následok, že napriek premlčaniu práva na splnenie hlavného záväzku, prostredníctvom zmluvnej pokuty dohodnutej za omeškanie a určenej percentom za každý deň omeškania by bol dlžník po časovo neobmedzenú dobu donucovaný na splnenie hlavného záväzku, čím by boli negované právne dôsledky vyplývajúce z inštitútu premlčania a zároveň by nebol rešpektovaný jeden zo základných princípov súkromného práva a to princíp „vigilantibus iura scripta sunt“ (bdelým patrí právo). V preskúmvanej veci si žalobca súdne neuplatnil voči žalovanému nárok na splnenie hlavného peňažného záväzku, v dôsledku čoho sa žalovaný nemohol proti uplatneniu takéhoto nároku brániť námietkou premlčania, hoci zo zisteného skutkového stavu je zrejmé, že premlčacia doba na uplatnenie práva na splnenie hlavného záväzku uplynula dňom 1.1.2001. Táto okolnosť však vzhľadom na uvedené nemohla brániť úspešnému vzneseniu námietky premlčania žalovaného proti nároku na zmluvnú pokutu za dobu po 1.1.2001. Žaloba bola preto správne v tejto časti zamietnutá z dôvodu premlčania.

Za neopodstatnenú považoval dovolací súd aj námietku dovolateľa týkajúcu sa uplatnenia moderačného práva odvolacím súdom. Odvolací súd svoju úvahu o splnení podmienok pre aplikáciu ustanovenia § 301 Obchodného zákonníka riadne odôvodnil a dovolací súd nemá dôvod mu z tohto hľadiska nič vyčítať. Aj podľa názoru dovolacieho súdu zmluvnú pokutu vyčíslenú odvolacím súdom na 38 336 616 Sk treba najmä s prihliadnutím na výšku zabezpečeného peňažného záväzku (18 400 000 Sk) a na to, že žalobca sa jeho splnenia súdne nedomáhal, považovať za neprímerane vysokú. Pokiaľ odvolací súd zo zisteného skutkového stavu vyvodil záver o nepreukázaní samotného vzniku škody, keď podľa jeho názoru suma vyčíslená žalobcom predstavuje v podstate náklady na realizáciu diela podľa projektovej dokumentácie, nemožno konštatovať, že k zníženiu zmluvnej pokuty došlo pod výšku vzniknutej škody. Zníženie zmluvnej pokuty odvolacím súdom v rozsahu 50 % bolo preto zákonné a dôvodné.

So zreteľom na uvedené dovolací súd dovolanie žalobcu proti výroku odvolacieho súdu o zamietnutí žaloby vo zvyšku ako nedôvodné zamietol. Pretože žalobca napadol dovolaním celý výrok rozsudku odvolacieho súdu, teda aj v tej časti, v ktorej bolo žalobe vyhovené, dovolací súd jeho dovolanie v tejto časti ako subjektívne neprípustné odmietol.

Z dôvodu neprípustnosti dovolací súd odmietol aj dovolanie žalovaného, pretože toto smerovalo proti výroku rozsudku odvolacieho súdu, ktorý má v porovnaní s rozsudkom súdu prvého stupňa potvrdzujúci charakter (v rozsahu, v akom bolo odvolacím súdom žalobe vyhovené, jej bolo vyhovené aj prvostupňovým súdom). Prípustnosť dovolania nebolo možné vyvodiť ani z ustanovenia § 238 ods. 3 písm.b/ O.s.p. v znení do 31.8.2005, pretože v tejto časti nešlo o rozsudok odvolacieho súdu, ktorým by bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, ktorým bolo rozhodnuté inak než v prvšom rozsudku, pretože súd prvého stupňa bol viazaný právnym názorom súdu, ktorý prvšie rozhodnutie zrušil. Súdom prvého stupňa totiž nebolo vo vzťahu k žalovanému, v časti, v ktorej bolo žalobe vyhovené, rozhodnuté inak, než v niektorom z prvších rozsudkov.

Úspešnému žalovanému dovolací súd nepriznal náhradu trov dovolacieho konania, pretože si ich náhradu výslovne neuplatnil, resp. ich ani nešpecifikoval (§ 142 ods. 1 a § 151 ods. 1 v spojení s § 243b ods. 4 O.s.p.).

P o u ě n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 27. marca 2008

JUDr. Rudolf Čirč, v.r.

predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia :